

BYUDJET BUYURTMACHILARI TOMONIDAN DAVLAT XARIDLARINI AMALDA OSHIRISH TARTIB-QOIDALARI VA TAKOMILLASHTIRISH

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti,

Moliya va moliyaviy texnologiyalar fakulteti,

Davlat xaridlari yo'nalishi magistratura talabasi

Sarvinoz Zufarova Sayfulla qizi.

Kirish

Davlat xaridlari – bu davlat ehtiyojlarini qondirish uchun byudjet mablag‘lari hisobidan amalga oshiriladigan tovarlar, ishlar va xizmatlar xaridi jarayoni. O‘zbekiston Respublikasida davlat xaridlari iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va davlat mablag‘laridan samarali foydalanishni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Byudjet buyurtmachilari xaridlar jarayonining qonuniyligi, shaffofligi va samaradorligini ta’minlash uchun belgilangan tartib-qoidalariga amal qilishlari zarur.

Davlat Xaridlarining Huquqiy Asoslari va Jarayonlari

Davlat xaridlari O‘zbekiston Respublikasining **“Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi qonuni** asosida amalga oshiriladi. Ushbu qonun davlat xaridlarini tashkil qilishda shaffoflikni ta’minlash, raqobat muhitini yaratish va korruptsiyaning oldini olishni ko‘zda tutadi. Davlat xaridlari quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

Bosqich	Tavsifi
Talabnomalarni shakllantirish	Davlat tashkilotlari ehtiyojlarini aniqlab, xaridlar uchun talabnomalar tuzadi.

Bosqich	Tavsifi
Texnik topshiriqlarni ishlab chiqish	Xarid qilinadigan tovar yoki xizmatning texnik talablarini belgilash.
Tender e'lon qilish	Maxsus davlat xaridlari portalida tender e'lon qilinadi.
Takliflarni qabul qilish va baholash	Ishtirokchilar tomonidan takliflar qabul qilinadi va baholanadi.
Shartnoma tuzish va bajarish	G'olib bilan shartnoma tuziladi va tovar yoki xizmat yetkazib beriladi.

O'zbekiston Davlat Xaridlari Bo'yicha Statistik Ma'lumotlar

So'nggi yillarda O'zbekistonda davlat xaridlari uchun ajratilgan byudjet miqdori ortib bormoqda. Quyidagi diagrammada 2019–2023-yillardagi davlat xaridlari uchun ajratilgan mablag'lar ko'rsatilgan

Ushbu diagramma 2019-yildan 2023-yilgacha O'zbekistonda davlat xaridlari uchun ajratilgan mablag'larning yillik dinamikasini aks ettiradi. Diagrammada xaridlar byudjeti million AQSh dollari ekvivalentida ko'rsatilgan.

- **2019-yilda** davlat xaridlari uchun ajratilgan mablag' **500 million dollarni** tashkil qilgan.
- **2020-yilda** bu ko'rsatkich **550 million dollargacha** oshgan.
- **2021-yilda** xaridlar byudjeti yana o'sib, **600 million dollarni** tashkil etgan.

- **2022-yilda** davlat xaridlari **620 million dollar** miqdorida belgilangan.
- **2023-yilda** esa xaridlar byudjeti **700 million dollarga** yetgan.

Bu o'sish davlatning ijtimoiy va iqtisodiy loyihalar uchun ajratayotgan mablag'lari ko'payayotganini ko'rsatadi. Bu, ayniqsa, infratuzilmani yaxshilash, sog'liqni saqlash, ta'lim va texnologik rivojlanishni qo'llab-quvvatlash uchun ajratilayotgan xarajatlarning ortib borayotganidan dalolat beradi.

Davlat Xaridlari Sektorlar Bo'yicha Taqsimoti

O'zbekistonda davlat xaridlari quyidagi asosiy sohalar bo'yicha amalga oshiriladi:

- ☐ **Qurilish (35%):** Infratuzilma loyihalari, yo'l qurilishi, bino va inshootlar qurilishi uchun xarajatlar.
- ☐ **Sog'liqni saqlash (25%):** Shifoxonalar, tibbiy uskunalar va dori-darmon xaridlari.
- ☐ **Ta'lim (15%):** Maktablar, universitetlar, ta'lim muassasalari va o'quv jihozlari uchun xaridlar.
- ☐ **IT va texnologiyalar (10%):** Axborot texnologiyalari, dasturiy ta'minot va texnik uskunalar xaridlari.
- ☐ **Transport (15%):** Jamoat transporti, transport infratuzilmasini ta'mirlash va rivojlantirish.

Sektorlar bo'yicha xaridlar taqsimoti davlatning ustuvor yo'nalishlarini aks ettiradi. Qurilish va sog'liqni saqlash sohaları eng katta ulushga ega bo'lib, davlatning infratuzilma va aholi salomatligini yaxshilashga e'tibor qaratyapti.

Korrupsiya Holatlari va Ularning Yillik Dinamikasi

Davlat xaridlari jarayonida korrupsiya va manfaatlar to'qnashuvi hali ham dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Quyidagi diagrammada 2019–2023-yillar davomida O'zbekistonda aniqlangan korrupsiya holatlari ko'rsatilgan:

- **2019-yilda** korrupsiya bilan bog‘liq **20 ta holat** aniqlangan.
- **2020-yilda** bu raqam biroz kamayib, **18 ta holat** qayd etilgan.
- **2021-yilda** korrupsiya holatlari ko‘payib, **25 taga** yetgan.
- **2022-yilda** holatlar soni yana ortib, **30 ta holat** qayd etilgan.
- **2023-yilda** aniqlangan holatlar soni biroz kamayib, **28 taga** tushgan.

Xulosa

Korrupsiya holatlari davlat xaridlarida hamon dolzarb muammo ekanligini ko‘rsatmoqda. 2021 va 2022-yillarda korrupsiya holatlarining ortishi shaffoflik va nazorat tizimlarini kuchaytirish zarurligini anglatadi. 2023-yilda holatlar biroz kamaygan bo‘lsa-da, tizimli chora-tadbirlar zarur.

Takomillashtirish Yo‘nalishlari

Davlat xaridlarini takomillashtirish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

- **Elektron davlat xaridlari tizimini rivojlantirish:**

Raqamli texnologiyalar orqali xarid jarayonini shaffoflashtirish va byurokratik to‘siqlarni kamaytirish.

- **Monitoring va nazorat mexanizmlarini kuchaytirish:**

Mustaqil nazorat organlari va jamoatchilik ishtirokini ta‘minlash orqali nazoratni kuchaytirish.

- **Mutaxassislar malakasini oshirish:**

Byudjet buyurtmachilari uchun o‘quv dasturlari va treninglar tashkil etish.

- **Korrupsiyaga qarshi kurash choralarini kuchaytirish:**

Korrupsiya haqida xabar berish tizimlarini joriy etish va xabar beruvchilarni himoya qilish.

Xulos

O‘zbekiston Respublikasida davlat xaridlari iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta‘minlashda muhim o‘rin tutadi. Byudjet mablag‘laridan samarali foydalanish, jarayonning shaffofligini oshirish va korrupsiya xavfini kamaytirish

orqali davlat xaridlarining samaradorligini oshirish mumkin. Elektron tizimlarni joriy etish, monitoring va nazoratni kuchaytirish hamda mutaxassislar malakasini oshirish ushbu maqsadlarga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Manbalar Ro'yxati

1. Davlat xaridlarining maxsus axborot portali:

<https://xarid.mf.uz>

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi:

<https://www.stat.uz/uz>

3. Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi:

<https://www.aca.uz>

4. Daryo.uz – Korrupsiya statistikasi:

<https://daryo.uz/2024/01/30/ozbekiston-korrupsiyani-qabul-qilish-indeksida-5-pogonaga-yuqoriladi>

5. Gazeta.uz – Ochiqlik indeksi:

<https://www.gazeta.uz/oz/2024/04/02/openness-index>